

Želimir Periš

Kad se Ivan-Marin dohvatio moje kose

(Priča iz knjige: Gracija od čempresa)

Ajmo ovako, napisati kako sam točno umrla i kako sam prije toga živjela. Treba reći da se ovdje ne umire često. Ni nema nas za neke velike brojke, kod nas ima samo deset kuća. Svaka se kao latica cvijeta rasporedila po ovoj našoj livadi. Ali ne nekog cvijeta koji mirno raste u nečijemu mirnom vrtu, kod nas nema mirnih vrtova, nego cvijeta koji je netko mučki čupao dok je naglas brojio voli me – ne voli me – voli me – ne voli me. Kod nas se uvijek broji tko koga voli, a tko koga ne voli. Tako je to kad kod nas ima samo deset kuća. Malena mjesta imaju neke svoje malene simptome malodušnosti, malograđanstva i maloumlja. A što je mjesto manje, to su mu i simptomi malenosti izraženiji, pa zamislite kako je kod nas gdje krovove na prste pobrojiš. Malo gdje ima većeg maloumlja.

Zato sam i umrla što smo tako maleni. Ivan-Marin dohvatio se moje kose i umrla sam.

Kod nas ima deset kuća s deset krovova i makar su te kuće razbacane po toj ledini kao latice onog cvijeta, ipak su i dalje preblizu, i nikad, ma kako ih slagao, ne možeš dovoljno razmaknuti deset krovova. Jer ma koliko se trudio, uvijek se sve čuje pod tim krovovima i svatko sve zna. I zna se tko koga voli, a tko koga ne voli, i ne treba cvijeće napastovati da se to otkrije.

Zato sam umrla. Nije ova ledina pitoma samo zato što je s cvijetom uspoređena. S one strane livade oštre su stijene, tamo su se mnogi valovi razbili. S druge je strane šuma, tamo je mnogo lišća otpalo. A i livada nije takva uredna i pošišana jer je naša zavist i ljubomora brsti, nego zato što se redovno kosi. To je dosad radio Ivan-Marin, ali više neće. Nakon što se kose dohvatio pa mene pokosio, više neće.

Moje je umiranje počelo kad je Jasna-Marija prvi put dočekala poštaru. Kod nas svi imaju dva imena. Malo je krovova, a puno imena, možda baš zato. Mora da je i to simptom naše malograđanštine. Minimalnograđanštine, ako ćemo po broju krovova. Mikrograđanštine, rekli bi vjerojatno danas.

Tako su počele priče s poštarom. Već neko vrijeme Jasna-Marija nije od muža dobivala što joj je pripadalo, znalo se. Vidjeli su joj na licu, vidjeli su je kako hoda, kako se gnijezdi u stolici, kako tiho tiho uzdahne kad proleti lastavica, kako zadrhti kad zašušte jablani iz šume. Utkana je neka nervoza u nju. Žena skriva ogorčenje duboko u sebi, a isto joj se na licu može pročitati. Tako i muškarcima isto. Mužu Jasne-Marije ništa se nije čitalo na licu, ali njoj jest, i onda je došao poštar. Poštar joj je dostavljao neke pakete a da se ona nikad nije pohvalila novim mikserom ili sjeckalicom luka, a nešto je u tim paketima bilo. Nešto je pod njezinim krovom zujalo, čuli su.

Svi su čuli, ali je samo na moja vrata došla. I nije pogriješila. Dobro je izabrala, jer sam joj jedino ja i mogla pomoći. Kad je negdje samo deset kuća lako je znati što pod kojim krovom možeš

očekivati. Za propovijed ideš popu, za zatvor ideš sucu, a za slobodu, onu ljudsku iskrenu tajnu slobodu koju svi u sebi skrivaju, a rijetki dijele, za tu slobodu ideš meni. Zato je Jasna-Marija na moja vrata pokucala i meni svoju brigu iznijela. Jer Jasna-Marija imala je brigu. Jasna-Marija otkrila je svoj klitoris.

„Otkrila sam klitoris“, rekla mi je. „Dugo sam ga ignorirala, dugo mi je bio samo smetalo u radnom vremenu života – rodi, hrani, ženi, kuhaj, peglaj, radi, ponovno rodi, još kuhaj, još peglaj, budi majka, budi žena, budi kćer, sve budi.“

„Samo je smetao“, rekla je. I onda ga je otkrila. I, kako to često biva sa stvarima koje se neočekivano otkriju, nije znala što će s njim.

Zbog njezina sam klitorisa na toj našoj travi mrtva završila. Razbacana poput latica onog cvijeta, krvava kao ti makovi, gola kao ti jaglaci, rascvala među tim nepokošenim korovom. I proći će još mnogo prije nego što naša ledina opet bude pokošena. Prije nego što bude onako zelena i uredna kao što je bila onih dana kad bi je Ivan-Marin pokosio. Treba reći da nitko to osim njega nije, niti bi, kosio. Nije ta naša livada ničiji vrt, to je golema ledina na kojoj se rastrla naša malodušnost i za koju, kako to već biva, nitko ne mari. Ljudi kose samo svoje vrtove, a za ostale ih nije briga, što jest čudno jer su im nosovi stalno u tuđim vrtovima i pod tuđim krovovima. Tako je to s malim mjestima. Što je mjesto manje, to im je i nos manje pod vlastitim krovom, a pritom nije bitna ni veličina nosa ni veličina krova.

A kod Ivan-Marina veličina jest bila bitna osobina. Ivan-Marin bio je velik tijelom, doista obdarena ljudina i pritom ne mislim samo na njegovu visinu ili mišiće. Ivan-Marin je i u drugim pogledima bio velik i, kako se to zna dogoditi, malen umom. Ljude uvijek mjeri neka unutarnja vaga, tko je vrlo pametan, često će mu biti uskraćena fizička ljepota. Tko fantastično vlada analitičkim razmišljanjem gotovo će uvijek biti zakinut za socijalnu inteligenciju. I uvijek je tako, čim se pojavi netko tko je natprosječan u nekoj disciplini, taj bez rezerve ima jednaku toliku, ako ne i veću, rupu na drugoj strani spektra osobnosti.

Takav je bio Ivan-Marin. Velik, ali s rupom, zato je i kosio ničiju livadu. A nije ledina između naših kuća jedina livada koju je kosio. I nije tajna da se prije nego što bi počeo kositi niz našu padinu Ivan-Marin prvo penjao uz moj brežuljak. Došao bi posuditi kosu, a ja mu je ne bih dala besplatno. „Ivane-Marine,“ rekla bih mu, „moju se kosu prvo mora zaraditi.“ I on bi je koliko je dug i velik svesrdno zarađivao. A zato je on i kosio našu padinu, znali su svi, samo da ima prigodu doći moliti moju kosu. Što je ljudima manji um, to im je lakše opsluživati svoje nagone. I drugi bi se, iz našega malog sela, rado uspjeli na moj brežuljak, to nije bila tajna, ali su im skrupule i pristojnost i ona uglađena samozatajnost svojstvena samo finu svijetu onemogućivale da meni ili mojem brežuljku priđu. A Ivan-Marin, tup i velik kakav je bio, nije imao problema, nego bi zaslinio i zaskočio.

Zbog toga je Jasna-Marija znala gdje treba tražiti savjet. Za propovijed ideš popu, za zatvor ideš sucu, a za idilu oaze liberalnog ustrojstva među nogama ideš k meni. Ja to zovem osobnom slobodom i pravom na tjelesno samoiskupljenje. Moji susjedi to zovu drugim nazivima.

Kad je Jasna-Marija, tog dana kojeg sam umrla, došla k meni, donijela je svoj vibrator i rekla kako zna ona da je to božanska naprava, ali ne može, nikako ne može s njom dosegnuti sve

točke blažene putenosti. A moja je misija uvijek bila dijeliti svoje spoznaje. I dok sam joj ja, pola sata poslije, svim svojim fizičkim i astralnim bićem usrdno približavala boga, na vratima se pojavio Ivan-Marin. Došao je po kosu za kositi ledinu, a ugledao nas. Malene oči na velikoj su mu glavi pred tim pokorničkim činom zbunjeno treptale. Jasna-Marija, raširenih nogu, poput djevice same, tek inicirana u taj svijet čulnosti i ženske tjelesne emancipacije, i ja, gole guzice ustoličene visoko u zraku, nagnuta nad njezinu intimu i brižno posvećena karnalnom prosvjećenju.

Rupa u pameti Ivana-Marina nije se dala osupnuti tom rajskom simbolikom i božanstvenom sveprisutnošću. Dvaput je zbunjeno trepnuo, jednu kap sline iz kuta usta ispustio, brkom trznuo pa dohvatio moju kosu i završio sa mnom.

Točno sam tako umrla, kosom odvojena na sluz i kosti, zbog maloumlja sredine i maloumnosti Ivan-Marinove. Koji su moji grijehovi tek mi valja prebrojiti, ali koja je moja pogreška, to je jasno: što sam kosu, baš poput same Smrti, za vlastiti užitek zloupotrebljavala.